

передбачають використання різних форм Інтернет-технологій. В свою чергу, максимальний ефект буде досягнуто, коли ці інструменти доповнюватимуть один одного, забезпечуючи ефект синергії. Потребують подальшого дослідження питання ефективного комбінування різних інструментів просування, яке б забезпечувало максимальне доповнення один одного.

Список використаних джерел:

1. Сиченко В. В. Сутність та особливості маркетингу освітніх послуг в Україні / В. В. Сиченко. // Державне будівництво. - 2007. - № 2. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeVu_2007_2_23.
2. Мельникова О.В. Основні напрями просування освітніх послуг українськими ВНЗ у мережі Інтернет / О.В. Мельникова // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка», 2015, вип. 15. – С. 25-35.
3. Шершньова З. Є. Стратегічне управління [Текст] : навчальний посібник / З.Є. Шершньова, С.В. Оборська. - К. : КНЕУ, 1999. - 384 с.
4. Примак Т. О. Зміст та значення інтегрованих маркетингових комунікацій: синергічний ефект / Т.О. Примак // Проблеми науки. — К.: Київ ЦНТЕІ Міносвіти і науки України, 2002. — № 7. — С. 36—44
5. Кожухівська Р. Б. Концепція інтегрованих маркетингових комунікацій в Інтернеті / Р. Б. Кожухівська [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://dspace.udpu.org.ua:8080/jspui/bitstream/6789/2455/1/konceptsiya%20marketingovih%20komunikacij.pdf>

Рецензент д.е.н., професор Божидарнік Т.В.

УДК 658

Лопушинська О.В., здобувач

Полтавська державна аграрна академія

ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ РЕСУРСІВ ПІДПРИЄМСТВА

Економічні системи, як країни в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання зокрема, тісно пов'язані з ресурсами. На сьогоднішній день функціонування підприємств в Україні і світі відбувається в умовах обмеженості ресурсів. Дефіцит ресурсів при одночасному зростанні суспільних потреб призводить до кризових явищ в економіці країни. Тому важливість визначення сутності ресурсів та їх класифікації посідає одне з головних місць в діяльності науковців в сфері економіки і управління. У статті розглянуто різні підходи до визначення категорії «ресурси», зазначено основні види ресурсів підприємства з різних точок зору сучасних науковців, запропоновано авторське визначення ресурсів.

Ключові слова: ресурси, ресурси підприємства, природні ресурси, матеріальні ресурси, фінансові ресурси, інформаційні ресурси, людські ресурси, нематеріальні ресурси, часові ресурси.

Lopushinska O.

APPROACHES TO DETERMINATION OF NATURE AND CLASSIFICATION OF RESOURCES OF THE ENTERPRISE

Economic systems, both in the country as a whole and in a separate entity, are closely linked to resources. Today, the operation of enterprises in Ukraine and in the world takes place under conditions of limited resources. The shortage of resources with the simultaneous growth of social needs leads to crisis phenomena in the country's economy. Therefore, the importance of determining the nature of resources and their classification is one of the main places in the activities of scientists in the field of economics and management. Different approaches to the definition of the category of "resources" are considered in the article, the main types of resources of the enterprise from different points of view of modern scientists are specified, author's definition of resources is proposed.

Key words: resources, resources of enterprise, natural resources, material resources, financial resources, information resources, human resources, intangible resources, time resources.

Лопушинская Е.В.

ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ СУЩНОСТИ И КЛАССИФИКАЦИИ РЕСУРСОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

Экономические системы, как страны в целом, так и отдельного субъекта хозяйствования в

частности, тесно связаны с ресурсами. На сегодняшний день функционирования предприятий в Украине и мире происходит в условиях ограниченности ресурсов. Дефицит ресурсов при одновременном росте общественных потребностей приводит к кризисным явлениям в экономике страны. Поэтому важность определения сущности ресурсов и их классификации занимает одно из главных мест в деятельности ученых в сфере экономики и управления. В статье рассмотрены различные подходы к определению категории «ресурсы», приведены основные виды ресурсов предприятия с различных точек зрения современных ученых, предложено авторское определение ресурсов.

Ключевые слова: ресурсы, ресурсы предприятия, природные ресурсы, материальные ресурсы, финансовые ресурсы, информационные ресурсы, человеческие ресурсы, нематериальные ресурсы, временные ресурсы.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Економічні системи, як країни в цілому, так і окремого суб'єкта господарювання зокрема, тісно пов'язані з ресурсами. Саме тому економічні науки вивчають, яким чином люди і суспільство в цілому використовують наявні ресурси, створюють продукцію та послуги задля максимального задоволення суспільних потреб.

На сьогоднішній день функціонування підприємств в Україні і світі відбувається в умовах обмеженості ресурсів. Дефіцит ресурсів при одночасному зростанні суспільних потреб призводить до кризових явищ в економіці країни. Тому важливість визначення сутності ресурсів та їх класифікації посідає одне з головних місць в діяльності науковців в сфері економіки і управління.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми. В сучасній літературі в галузі економіки і менеджменту достатньо наукових праць, в яких досліджувались питання визначення ресурсів, їх сутності і класифікація. Дослідженням проблем щодо ресурсів займалися такі вчені, як І. Сотник, Т. Гладир, О. Гавриш, М. Беляєв, О. Дєдов, Н. Верхоглядова, В. Міщенко, І. Радчук, А. Сепаненко, В. Дергачова, М. Хвесик, І. Вовк, Л. Довгань. Серед зарубіжних науковців значний внесок в проблему ефективного використання ресурсів зробили: Г. Дейлі, С. Соррел, В. Джевонс, Р. Даманія, Д. Хаззуум, М. Кундт, О. Кролл, К. Смолл, С. Гільюм.

Незважаючи на велику кількість праць науковців з питань сутності, визначення та класифікації ресурсів, на даний час не актуалізовано визначення цієї категорії, що зумовлює актуальність обраного дослідження.

Цілі статті. Основними цілями статті є узагальнення існуючих підходів щодо сутності і класифікації ресурсів підприємства, а також надання актуалізованого визначення даної категорії.

Виклад основного матеріалу з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Категорія «ресурси» зустрічається в різних галузях знань і життя людини. Науковці по-різному розглядають питання сутності і визначення ресурсів. Дослідивши сучасні визначення даної категорії, вчені дійшли висновку, що існує декілька підходів до сутності ресурсів.

Так, Н. Верхоглядова і О.Письменна виділяють чотири підходи до поняття «ресурси». Згідно виробничого підходу, ресурси – це «основні елементи виробничого потенціалу»; фактори, що забезпечують виробничий процес. Прибічники структурного підходу розглядають ресурси як «сукупність матеріальних, фінансових, енергетичних, технічних засобів та робочої сили». У рамках майнового підходу ресурси визначають як «активи, тобто майно в його матеріальній і нематеріальній формах». Відповідно до комплексного підходу ресурси слід розглядати як «запаси, цінності, можливості та джерела їх формування» [1].

Ресурси можна розглядати також як загальну категорію, що використовується в різних галузях знань людей. Найпоширеніші визначення ресурсів як загальної категорії можна знайти у вітчизняних і зарубіжних словниках, працях відомих вчених. Так, О. Мельничук у словнику іншомовних слів визначає ресурси (з фр. *ressources*, з лат. *resurgo* – підіймаюсь, виникаю знов) як «матеріальні засоби, цінності, запаси, кошти, що їх у разі потреби можна використати» [2]. Аналогічне тлумачення зустрічається і у

Радянському енциклопедичному словнику за редакцією А. Прохорова [3] і у Великому економічному словнику за ред. А. Азриліяна [4].

М. Реймерс зазначає, що ресурси – будь-які джерела і передумови отримання необхідних людям матеріальних і духовних благ, які можна реалізувати при існуючих технологіях і соціально економічних стосунках (матеріальні, трудові, в т.ч. інтелектуальні, і природні); запаси, джерела засобів; засіб, до якого звертаються в необхідному випадку [5].

Автори Великої енциклопедії вважають, що ресурси – це «сукупність відомих на даний час засобів і джерел їх отримання, можливих і наявних для використання при вирішенні визначених і непередбачуваних завдань в режимі звичайних, оптимальних і екстремальних умов без урахування часу використання» [6].

Крім того, ресурси характеризуються з точки зору суспільно-економічної категорії.

Так, В. Коноплицький визначає ресурси як «усі засоби, запаси, можливості, джерела чого-небудь, включаючи природні, інтелектуальні і технологічні, що можуть використовуватися в господарській діяльності» [7].

Н. Верхоглядова і О. Письменна під ресурсами розуміють «сукупність елементів, які можуть бути використаними людиною для життєдіяльності та залученими в процес праці для виробництва різноманітних споживчих вартостей» [1].

С. Гончаров надає визначення категорії «ресурси» як «природні, сировинні, матеріальні, трудові, фінансові цінності, які можуть бути використані в разі потреби на створення продукції, надання послуг, одержання додаткової вартості» [8].

Т. Гладир характеризує ресурси як «сукупність тих природних, матеріально-технічних, трудових, фінансових, інформаційних, тимчасових сил і можливостей, які використовуються в процесі створення товарів, послуг та інших цінностей» [9].

Дж. Блек вважає, що ресурси – «усе, що сприяє економічній діяльності: природні ресурси, людські ресурси, товари виробничого призначення чи вироблені людиною засоби виробництва» [10].

Економічний енциклопедичний словник за редакцією С. Мочерного надає наступне визначення категорії «ресурси»: «основні елементи виробничого потенціалу, які перебувають у розпорядженні системи та використовуються для досягнення конкретних цілей економічного розвитку» [11].

А. Предеїн визначає ресурси як «джерело забезпечення протікання всіх процесів на підприємстві під час здійснення діяльності». Крім того, науковець поділяє ресурси в залежності від рівня управління підприємством, в якому вони беруть участь. Так, науковець виділяє операційні, тактичні та стратегічні ресурси [12].

На сьогоднішній день в літературі зустрічається безліч класифікаційних ознак ресурсів. Так, О. Апаршина вважає, що ресурси класифікують за фізичним змістом; за призначенням у процесі виробництва; за ступенем використання у виробничому процесі [13].

Н. Верхоглядова і О. Письменна дослідили погляди науковців і на основі цього сформуvalи власну класифікацію ресурсів. На думку авторів, ресурси поділяють за наступними класифікаційними ознаками: за походженням; за вичерпністю; за рівнем вивченості; за доступністю для використання; за характером використання; за способом використання; за залученням до господарського обігу; за фізичним змістом; за економічною природою; за здатністю до відтворення; за здатністю до поновлення; за дефіцитністю; за потребою у збереженні [1].

Г. Закаблук виділяє такі види ознак ресурсів: за походженням; за характером використання; за виробництвом; за способом відтворення [14].

Проте, майже всі сучасні науковці, що досліджують теоретичні та практичні аспекти даної категорії, вважають, що ресурси за своєю сутністю стосуються природних або економічних процесів. І. Сотник визначає природні ресурси як «тіла і сили природи, які на даному рівні розвитку продуктивних сил можуть бути використані

у соціально-економічній діяльності людей” [15]. О. Апаршина вважає, що економічні ресурси є фундаментальним поняттям економічної теорії, що включає джерела, засоби забезпечення виробництва. Це сукупність елементів, які можуть бути використані людиною для життєдіяльності та залучені в процесі праці для виробництва різноманітних споживчих вартостей [13].

Крім того, ресурси розглядаються науковцями на рівні світових господарств, народного господарства країни, окремих секторів економіки (макрорівень) і в масштабах окремої ланки, елемента господарства (мікрорівень).

Так, А. Філіпенко надає власне трактування категорії «ресурси» в масштабах світових і національних господарств: ресурси – складові елементи виробничого потенціалу, якими володіє окрема країна чи світове співтовариство і які використовуються для економічного, соціального, науково-технічного розвитку [16].

Т. Шталь зазначає, що ресурси підприємства – елементарні фактори виробництва, що представлені сукупністю матеріальних елементів і вико навчих трудових ресурсів, які формуються «на вході» підприємства з метою комплексного використання в процесі виробництва товарів і послуг [17].

Л. Огорокова розглядає ресурси на мікрорівні і надає власне визначення цієї категорії як “сукупність засобів, запасів, джерел, засобів і предметів праці, що є в наявності у підприємства і що можуть бути мобілізованими і приведеними в дію, а також використаними для досягнення його цілей [18].

З розвитком науково-технічного прогресу відбулась еволюція поглядів науковців на види ресурсів, що використовує підприємство в процесі здійснення господарської діяльності.

У табл. 1 представлені бачення сучасних науковців щодо поділу ресурсів підприємства.

Таблиця 1

Види ресурсів підприємства в сучасній науковій літературі

Вид ресурсів	Дж.Блек [10]	Т.Гладир [9]	В.Коноплицький [7]	С.Гончаров [8]	С.Мочерний [11]	А.Азрилян [4]	М.Реймерс [5]
Природні	+	+	+	+	+	+	+
Матеріальні	+	+	+	+	+	+	+
Трудові (людські, кадрові)	+	+		+	+	+	+
Фінансові		+		+	+	+	
Нематеріальні		+			+		
Інформаційні		+		+	+	+	
Часові		+			+		
Інтелектуальні			+				+
Технологічні			+		+		
Технічні		+			+		
Просторові					+		
Структурно-організаційні					+		
Аутсорсинг		+					

Отже, погляди науковців щодо поділу економічних ресурсів підприємства мають суттєві розбіжності.

На нашу думку, в масштабах діяльності підприємства слід акцентувати увагу на наступних видах ресурсів підприємства:

Природні ресурси – це сукупність елементів природи, що використовується в

процесі ведення господарської діяльності підприємства у вигляді засобів виробництва. Розрізняють земельні, водні, мінерально-сировинні, біологічні, агро-кліматичні ресурси.

Матеріальні ресурси – це сукупність матеріальних цінностей, що знаходиться у розпорядженні підприємства і використовується ним для виробництва продукції та послуг, забезпечення роботи допоміжного виробництва, адміністративних потреб. До матеріальних ресурсів підприємства відносяться сировина, матеріали, будівлі і споруди, устаткування, транспортні засоби, продукція, товари, незавершене будівництво та ін.

Фінансові ресурси – грошові кошти або їх еквіваленти, отримані з власних або позикових джерел, що знаходяться в розпорядженні підприємства. До фінансових ресурсів можна віднести гроші, їх еквіваленти, цінні папери та ін.

Людські ресурси – працівники підприємства, що мають відповідні професійні якості, знання, вміння і досвід для виконання своїх посадових обов'язків.

Інформаційні ресурси – сукупність знань, ідей, інформації у будь-якій формі, призначеної для використання в процесі господарської діяльності підприємства. Поняття людські ресурси і інформаційні ресурси взаємопов'язані.

Нематеріальні ресурси – це цінності, що не мають матеріальної форми, але необхідні для досягнення основної мети діяльності підприємства. До такого виду ресурсів можна віднести винаходи, корисні моделі, патенти, товарні знаки, комп'ютерні програми, бази даних та ін.

Часові ресурси – загальний фонд часу, необхідний для досягнення поставлених цілей, що впливає на економічні показники підприємства.

Висновки. На сьогоднішній день не існує єдиної думки серед науковців щодо визначення і класифікації ресурсів підприємства. Деякі визначення обмежуються переліком ресурсів, які використовуються в господарській діяльності суб'єкта. На нашу думку, ресурси слід розуміти як сукупність власних, запозичених і орендованих засобів, які суб'єкт господарювання використовує або планує використати для досягнення цілей своєї діяльності. В процесі дослідження ресурсів підприємства увагу слід приділити таким видам: природні, матеріальні, фінансові, людські, інформаційні, нематеріальні і часові, про що йтиме мова в наступних дослідженнях.

Список використаних джерел:

1. Верхоглядова Н.І. Класифікація ресурсів та її значення для управління ресурсозбереженням. / Н.І. Верхоглядова, О.Б. Письменна // Інвестиції: практика та досвід. – 2015. – №16. – С. 27-31.
2. Словник іншомовних слів / [за ред. О.С.Мельничука]. – К.: Головна редакція УРЕ, 1985. – 968 с.
3. Советский энциклопедический словарь / [под. ред. А.М. Прохорова]. – М.: «Советская энциклопедия», 1980. – 1600 с.
4. Большой экономический словарь / [под ред. А.Н. Азрилияна]. – 3-е изд. - Стереотип. – М.: Институт новой экономики, 1998. – 864 с.
5. Реймерс Н.Ф. Экология (теории, законы, правила, принципы и гипотезы) / Н.Ф. Реймерс. – М.: «Россия Молодая», 1994. – 367 с.
6. Большая энциклопедия: [в 62 томах]. – М.: ТЕРРА, 2006. – Т. 41. – 592 с.
7. Коноплицкий В.А. Экономический словарь. Толково-терминологический / В.А.Коноплицкий, А.И. Филина. – К.: КНТ, 2007. – 624 с.
8. Гончаров С.М. Тлумачний словник економіста/ С.М. Гончарова та ін. – К.: ЦУЛ, 2009. – 264 с.
9. Гладир Т.С. Ресурси підприємства: теоретичні аспекти [Електронний ресурс] / Т.С. Гладир // Ефективна економіка. – 2014. – №5. – Режим доступу до журн.: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3044>
10. Блэк Дж. Экономика. Толковый словарь: Англо-русский / Дж. Блэк. – М.: ИНФРА-М, Издательство «Весь Мир», 2000. – 840 с.
11. Мочерний С.В. Економічний енциклопедичний словник: [у 2 т.] / [за ред. С.В. Мочерного]. – Львів: Світ, 2011. – Т. 2. – 568 с.
12. Предсін А.М. Роль ресурсів у стратегічному управлінні підприємством / А.М. Предсін // Бізнесінформ. – 2012. – №9. – С. 166-169.
13. Апаршина О.І. Методологічні підходи до трактування поняття «ресурсозбереження»/ О.І. Апаршина / Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності: Збірник наукових праць ПДТУ у трьох томах. – Маріуполь, 2011. – Т. 1. – С. 156-163
14. Закаблук Г.О. Теоретичні аспекти соціально-економічного розвитку трудових ресурсів / Г.О. Закаблук / Держава та регіони. Сер.: Економіка та підприємництво. – 2014. – №2. – С. 86-93.
15. Сотник І.М. Економічні основи ресурсозбереження [навч. посіб.] / І.М.Сотник. – Суми: Університетська книга, 2013. – 230 с.

16. Філіпенко А.С. Економіка зарубіжних країн [текст] : підруч. для студ. екон. спец. вищих закл. освіти / А.С. Філіпенко та ін. – 2. вид. - К. : Либідь., 1998 – 416 с.
17. Шгаль Т.В. Комплексна оцінка ресурсного потенціалу підприємств роздрібної торгівлі : дис. ... канд. екон. наук: 08.07.05 / Т.В. Шгаль / Харківський держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х., 2006. – 318 с.
18. Огорокова Л.Г. Ресурсный потенциал предприятий / Л.Г. Огорокова. – СПб.: С-ПбГТУ, 2001. – 293 с.

Рецензент д.е.н., професор Маркіна І.А.

УДК 658.82:631.11

Маркіна І.А., д.е.н., професор

Потапюк І.П., к.е.н.,

Мошенець Д.О., магістрант

Полтавська державна аграрна академія

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ПРОДУКЦІЇ

У статті аналізуються теоретико-методологічні засади управління якістю продукції. Зокрема: розглядаються різні точки зору відносно поняття «якість продукції»; визначаються категорії якості продукції; виокремлюються причини, що визначають необхідність підвищення і забезпечення якості продукції; виділяються групи показників якості продукції; характеризуються методи управління якістю продукції.

Ключові слова: якість, якість продукції, показники якості продукції, категорії якості продукції.

Markina I. , Potapiuk I., Moshenec D.

THE ORETIC-METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF PRODUCT QUALITY MANAGEMENT

The article considers theoretical and methodological foundations of product quality management. In particular: various points of view regarding the concept of "product quality" are considered; the categories of product quality are defined; the reasons determining the need to improve the quality of products; groups of product quality indicators are identified; the methods of quality management of products are characterized.

Keywords: quality, product quality, product quality indicators, product quality categories.

Маркіна І.А., Потапюк І.П., Мошенець Д.А.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ ПРОДУКЦИИ

В статье анализируются теоретико-методологические основы управления качеством продукции. В частности: рассматриваются различные точки зрения относительно понятия «качество продукции»; определяются категории качества продукции; выделяются причины, определяющие необходимость повышения качества продукции; определяются группы показателей качества продукции; характеризуются методы управления качеством продукции.

Ключевые слова: качество, качество продукции, показатели качества продукции, категории качества продукции.

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Сьогодні дуже важливо, щоб продукція, яка виготовляється підприємством, була якісною і відповідала вимогам нормативної документації.

У розвинених країнах проблема підвищення якості займає провідне місце в